

ЯПОН ВА ҚУВАЙТ АДИБАЛАРИ ХИКОЯЛАРИДА АЁЛ ОБРАЗИ

<https://doi.org/10.24412/2181-1784-2022-22-24-27>

Аҳмедова Шахло Иргашбаевна

филология фанлари номзоди,
доцент Тошкент давлат шарқшунослик университети
(+99890) 316 70 71

АННОТАЦИЯ

Ушбу мақолада Япон ва Кувайт ҳикоянавислиги тараққиётига ҳисса қўшган адибалар ижоди тадқиқ этилган. Шунингдек, асарларидаги образлар тизими, уларнинг гоёвий-эстетик таъсирчанлиги, анъанавийлик ва новаторлик, аёл образи каби бадиий масалалари кўтарилган.

Таянч сўзлар: Япон ҳикоянавислиги, Кувайт ҳикоянавислиги, адибалар ижоди, реализм, мажоз, рамзий образлар, бадиий метод, қаҳрамон шахсияти.

АННОТАЦИЯ

Образ женщины в рассказах японских и кувейтских писателей. В этой статье рассматриваются исследование рассказов писательницы, внёсших большой вклад в формирование и развитие японской и кувейтской новеллистики. Также были подняты проблемы художественности и идейно-эстетического воздействия их образов, типологическая общность и, одновременно, своеобразие.

Ключевые слова: Японская новеллистика, Кувейтская новеллистика, женское литературное творчество, реализм, метафора, символические образы, художественный метод, личность героя.

ABSTRACT

The image of a women in the stories of Japanese and Kuwaiti writers. This article examines the research of the writer's stories, which made a great contribution to the formation and development of Japanese and Kuwaiti short stories.. The problems of artistry and the ideological and aesthetic impact of their images, typological generality and, at the same time, originality were also raised.

Keywords: Japanese narrative, Kuwait narrative, women's creativity, realism, trope, symbolic images, artistic method, hero's personality.

Образ адабий асарнинг энг муҳим ва таъсирчан унсуридир. Айнан образ оркали иждокор воқеликнинг ўз тафаккури ва ҳиссиёти олаמידан ўтказиб, уни асарида ўзига хос бадиий шаклларда тиклайди, жонлантиради. Шунинг учун ҳам образ тил воситасида гоёвий-эстетик мазмунни ўзида мужассамлаштирган тушунча бўлиб, у иждокорнинг ҳаётий кузатишлари асосида шаклланади. Бадиий асардаги маълум гоёни ташувчи инсон ҳаётининг ифодаси бўлган образ бир пайтнинг ўзида ҳам индивидуаллик, ҳам умумийлик хусусиятларига эга.

Япон адабиётида Банана Ёсимото исми одатда машҳур адиблар билан ёнма-ён қўйилади. Ёзувчининг насри энгил ўқилиши ва ғайриодатий руҳий теранлиги билан ажралиб туради.

Масалан, Банана Ёсимотонинг “Калтакесак”¹ ҳикояси жуда оддий ёзилган – энгил ўқилади, сюжети ҳам оддийгина, жумлалари содда-тушунарли. Қават-қават, “гарчи... бўлмаса ҳам, модомики... экан, у ҳолда, то ... гунча, ... юз бериши даргумонлигига қарамай” қабилдаги жумлалар мутлақо йўқ. Умуман, адибанинг барча асарларида дабдабали, жимжимадор тасвиру баёнлар учрамайди, Лекин, шунга қарамай, ўқувчи ҳикоянинг мағзини тушуниши қийин. Ўқиган дам сезади нимадир жуда муҳим, жуда юракка яқин гап борлигини, афсуски, ўша гапнинг тагига етолмайди. У ғайриоддий. Қанақадир ғаройиб ҳам. Биз муаллифнинг жилакурса тасвирда ёки иккита қахрамон ўртасидаги ўзаро суҳбатда аралашиб кўйиши орқали баъзи нарсаларнинг тағмаъносини сезиб олишга ёрдам беришига кўникиб қолганмиз.

Банана Ёсимото бу йўлдан бормайди. У акс эттиради ёки ички хиссиётлар оқимини ифода этади, бироқ шундай ифодалайди ва акс эттиридаки, унинг ана шу маҳорати туфайли нияти, фикри барибир пинҳон қолади. Албатта, мистика ёки фантастик унсурлардан фойдаланади, пировардида ўқувчи унинг тагига етиш учун бош қотиришига тўғри келади.

“Калтакесак” ҳикоясининг аёл қахрамони ҳақида дабдурустдан бир нима дейиш қийин. Унинг турган-битгани жумбоқлардан иборат. Бир дақиқадан кейин нима дейиши, нима хунар кўрсатишини ёзувчининг ўзи ҳам билмайди, гўё!

Калтакесакнинг кўрган куни ҳақида дабдурустдан ёмон, ўта ғариб, фожиали деёлмайсан, чунки у бошқа одамлар сингари кундалик ташвишларга ўралашиб мечкай, манфаатпарастлик ботқоғига ботиб яшамайди ахир, унинг ўз эътиқоди, ниятлари, энг асосийси, юрагида умид бор, минг ачинганинг билан, ҳатто калтакесакка ўхшашлиги, увовқиналиги, кўримсизлиги, бошига тушган фожиалар, кулфатлар натижасида одамови бўлиб қолгани, ёлғиз яшашни хуш кўриши, қувноқ, шўх-хандон ҳаётдан бебахралагига қарамасдан уни бахтиқаро деёлмайди киши. Аксинча, юрагининг яширин тубларида яшаётган катта орзу-умидлари уни бизга яқин қилади, эътиборимизни жалб этади. У одамларга фойданг тегмаса ҳам зараринг тегмасин, деган эътиқодда эмас, билъакс, дард чекаётган кишиларга малҳам бўлгиси келади. Шу маънода унга ўхшаган одамларнинг ҳаёти қанақа – ёмонми ёки яхшими дея мулоҳаза юритмаслик лозим, у бошқача яшай олмаслигини тушуниш керак холос. Адибанинг асарлари ҳақида мулоҳаза билдира туриб, шуни айтаманки, унинг зулм ва зуғум, ёмонлик ва фожиалар юз бермайдиган ҳикояларидаги каби “Калтакесак”дан ҳам ночорлик, бедаволик уфуриб туради. Чунки унинг юрагида жўш урган катта орзу-умидларни, эзгу инсоний интилишларни шафқатсиз ҳаёт тўфонлари ҳар қадамда барбод қилиши мумкин. Таъбир жоиз бўлса, у ҳозир шундай яшайпти.

Ҳолбуки, шунинг ўзи катта гап эмасми?! Эҳтимол, шунинг ўзи ҳам бахтдир?! Охир-оқибат мана шундай диққат қиладиган, юракни эзадиган фикрларга дуч келишинг учунгина эмас, бутун табиатига кўра Банана Ёсимото асарларини, алоҳида тайёргарлик демаймиз-ку, лекин одам ўзини чоғлаб, мусаббир кайфиятда ўқиши мумкин. Ўқиганда ҳам шошилмай, мазасини ҳис қилиб ўқиш лозим. Асар қахрамонларининг ғариб ва бенаволиги, ночор ва бенажотлиги юрагингизни сиқиб юборади. Лекин шунга қарамай муҳими Ёсимото асарлари жонли, ҳаётий. Уни охиригача ўқиёлмасангиз ҳам, лекин китобни ташлаб юборолмайсиз. У кўйиб юбормайди. Юрагингизнингми, шуурингизнингми аллақайси ерида ўша тақдирлар, ўша қаламга олинган таниш ва нотаниш ҳаёт қандай кечгани, охири нима билан тугашини билиш истаги сизга барибир тинчлик бермайди.

Дарҳақиқат, Қувайт ҳикоянавислигининг яна бир ёрқин намояндаси Фотима Юсуф Али ижодига тўхталадиган бўлсак, адиба ўз услубига, ўз бадииятига эга бўлиб, у кўп қиррали қалам соҳибасидир. У фаол ижтимоий арбоб, истеъдодли журналист, ҳассос ёзувчи.

¹ Балибиков Е. Сборник рассказов “Ящерица”. Перевод с японского языка. Изд-во Амфора. М., 2002. –С.6-16.

Қароргоҳи Қоҳира шаҳрида жойлашган «Араб мамлакатлари аёллар бирдамлиги жамияти» муассаси кенгашининг муносиб аъзоси бўлмиш Фотима Юсуф Али асарлари миқёсида «аёл муаммоларининг жўшқин куйчиси» сифатида танилди ва эътироф этилди.

Фотима Юсуф Али адабиёт оламига 70-йиллар бошида кириб келди ва тез орада хассос ижодкор сифатида ном таратди. У бир нечта ҳикоялар тўпламларининг муаллифидир. Ушбу тўпламлар ичидаги «Та марбута» (تاء مربوطة)² тўплами унинг шоҳ асари ҳисобланади.

Тўпламнинг барча ҳикоялари бир мавзуга, яъни Қувайт аёлининг оила ва жамиятда тутган ўрнини кўрсатишга бағишланган. Адибанинг ҳикояларида аёл марказий шахс бўлиб гавдаланар экан, унинг саъйи-ҳаракатлари, фазилатлари, ички озодлиги, фаол ва мустақил инсон бўлиши, ўсиб келаётган ёш авлод тақдирига таъсир кўрсатади. Бу ҳақиқатни биз адибанинг мазкур тўпламдан ўрин олган «Аёлнинг оғриқлари босилмайди»³ (اوجاع امرأة تهدأ) ҳикояси мисолида яққол кўришимиз мумкин.

Мазкур ҳикоя марказида Лубна исмли аёлнинг ота-онасининг бағрида ўтган болалиги ва турмушга чиққанидан сўнг, ўз фарзандлари билан бўлган мураккаб муносабатлари кўрсатиб берилган. Ҳикоянинг қаҳрамони Лубна чамаси 50 ёшлар атрофидаги чиройли, мафтункор ва бой аёл бўлиб, насл-насабли авлодга мансубдир. У таниқли адиба бўлиб, унинг бир нечта китоблари нашр қилиниб, асарлари шуҳрат қозонгандир. Бевақт вафот этган эридан унинг 2 фарзанди, яъни 20 ёшли қизи ва талаба ўғли бор. У эрининг вафотидан сўнг бошқа турмуш қурмаган. Лубна «озод аёл» маъносини ўзича тушуниб, ҳаёт неъматларини ҳамма нарсадан устун қўяди. Маишатга берилиб, бир қанча жазманлар орттирган. У ўз уйини номигагина адабиёт вакиллари учрашадиган маскан қилиб, баҳонада турли корчалонлар, нопок инсонлар йиғиладиган ишратхонага айлантирган. Онасининг бу ҳатти-ҳаракатидан фарзандлари норози бўлишиб, қўни-қўшни, таниш-билиш олдида ор-номусдан бош кўтаролмай қолишган. Лекин хулқи айниган худбин она ўз хирсларига қул бўлиб, нафсини қондириш, эҳтиросларга берилишни ҳамма нарсадан устун қўяди. Оқибатда қизи онасидан узоқлашади, ўғли эса, талабалар ётоқхонасига бутунлай кўчиб ўтади.

Ўғил ўз онасидан хабар олгани умуман келмайди. У ёзда ишлаб амаллаб пул топиб, ўқишининг шартнома пулини ҳам ўзи тўлайди. Онасидан ёрдам ҳам сўрамайди, чунки онасининг кечираётган ҳаёти унда фақат нафрат уйғотади.

Ушбу ҳикояда адиба маълум даражада қувайт жамиятининг бой қатламларига хос бўлган баъзи иллатларни очиб беради: иккиюзламачилик, қўшхотинлик, мунофиқлик, ахлоқий бузуғчилик ва ҳоказо.

Адиба ўз асарларида асосан ахлоқий масалаларга катта эътибор беради ва биринчи навбатда аёлнинг ҳуқуқи, унинг оиладаги, жамиятдаги тутган ўрни билан боғлаб тасвирлайди.

Фотима Юсуф Алининг бадииятига тўхталадиган бўлсак, асарларининг тили лўнда, ифодавий-тасвирий воситаларни нисбатан кам ишлатади. У бутун эътиборини қаҳрамоннинг ички дунёсини таҳлилига ва унинг ҳатти-ҳаракатига қаратади, психоанализга урғу беради.

Адибанинг «Аёлнинг оғриқлари босилмайди» ҳикояси ретроспектив сюжетга эга. Ҳикояда Лубнанинг бўлинган эсдаликлари (хотиралари орқали) баён этилади. Бўлинган эсдаликлар ҳикоя композицияси қисмларини ташкил қилиб, ҳар бир қисм ўз сюжетига (воқеалар силсиласига) эга. Ҳар бир қисмнинг воқеа ҳодисалари турли макон ва замонда рўй беради, Масалан Лубнанинг ёшлиги ва ўша пайтда содир бўлган воқеа-ҳодисалар, улғайгандаги баъзи ҳодисалар, фарзандлари билан бўлган муносабатлари ёки шахсий ҳаётидаги учрашувлар ва ҳоказо.

² فاطمة يوسف على، تاء مربوطة. قصة القصيرة. القاهرة، 2001.

³ فاطمة يوسف على، تاء مربوطة. قصة القصيرة. القاهرة، 2001. 26-38.

Адиба ўз қахрамонлари образларини шакллантиришда таъриф-тавсиф услуби, портрет характеристикаси, нутқий характеристика, психологик ҳолат, ички монолог ва бошқа бир қатор усуллардан ўз ўрнида моҳироналик билан фойдаланади.

Адибалар Ёсимота Банана ва Фотима Юсуф Али ижтимоий ва инсоний ахлоқий қадриятларга нисбатан ўзининг қатъий нуқтаи назарига эга. Уларнинг ҳикоялари турли-туман образларга бой. Уларни матнда турли вазифа бажариши, энг аввало, муаллифаларни асарлари олдига қўйган мақсади билан боғлиқ. Гоявий-эстетик мазмун мужассамининг ифодаси бўлган бу образлар аниқ-индивидуал шаклда ҳам, ассоциатив фикрлаш орқали умумлашган ҳолда ҳам мураккаб ҳаётий ҳодисаларни ифода этади. Ёсимото Банананинг эпик ҳикоялари бутун моҳияти билан яхлит бир образни очиб беришга қаратилса, Фотима Юсуф Али образлари кўп ҳолларда предметли (тимсол-персонажлар, тимсол-деталлар, тимсол-ҳолатлар), улар алоҳида рамзий характерга эга бўлиб, воқеликни аниқ белгилайди. Шунинг асарларидаги умумлашган мазмуний образлари эса ҳаётнинг қонунийлигини муайян вақт ва муайян муҳитга тақамай, воқеликнинг у ёки бу муаммосига муаллиф муносабатини очиб беради ва муаллиф томонидан воқеликни ҳиссий қайта фикрлашдан келиб чиқиб жавоб беради.

Хулоса ўрнида шуни таъкидлаш лозимки, адибалар ўз ҳикояларида қахрамонларнинг ички дунёсини ифодалаб баёнда нозик психологик таҳлил орқали ҳикоячи образи муаллифга қанчалик яқинлигини намоён қилади. Адибалар ижоди асосан ижтимоий таҳлилга ҳамда ҳаётни ўз ҳаёт шаклида тасвирлашга йўналтирилган реализм контекстига ҳамоҳангдир. Шу билан бирга уларнинг асарлари ичида воқеликни мифлаштириш ёки асотирлаштиришга мойил ҳикоялар ҳам учрайди. Бундай ҳикоя образлари эса онгости ва кўп сонли ассоциацияларнинг воситаси орқали ўзига хос маъно фонига эга бўлади.

ФЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР (REFERENCES)

1. Балибиков Е. Сборник рассказов “Ящерица”. Перевод с японского языка. Изд-во Амфора. М., 2002. –С.6-16.
2. 2001. فاطمة يوسف على، تاء مربوطة. قصة القصيرة. القاهرة، 2001.
3. Akhmedova, Shakhlo Irgashbaevna. (2021). "SYMBIOSIS OF ARTISTIC TRENDS IN CONTEMPORARY LITERATURE OF THE ARAB COUNTRIES OF THE PERSIAN GULF." *CURRENT RESEARCH JOURNAL OF PHILOLOGICAL SCIENCES* (2767-3758) 2.09, 105-109.
4. Ahmedova, S. I. (2021). BAHRAYN YOZUVCHILARI FAVZIYA RASHID VA AMIN SOLIH NIKOYALARI USLUBI. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, I*(Special Issue 2), 85-90.
5. Akhmedova, Shakhlo Irgashbaevna. (2021). "Ideological and artistic searches in the short stories of the arab countries of the persian gulf at the beginning of the XXI century." *Asian Journal of Multidimensional Research* 10.10, 838-842.
6. Ahmedova, S. I. (2021). XITOY VA KO 'RFAZ ARAB MAMLAKATLARI YOZUVCHILARI ASARLARIDA MAGIK REALIZMNING XUSUSIYATLARI VA USLUBLARI. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, I*(Special Issue 1), 369-375.
7. Akhmedova, Shahlo. (2017). "NOVELLISTICS IN THE ARAB COUNTRIES OF THE PERSIAN GULF." *International Scientific and Practical Conference World science*. Vol. 5. No. 4, 9-11
8. Shaxnoza Komilova Turobiddinovna (2021). "The Development of Drama as a Genre in Chinese Literature". *International Journal of Multicultural and Multireligious Understanding (IJMMU)* Vol. 8, No. 4, April. <http://dx.doi.org/10.18415/ijmmu.v8i4.2565>